

Kumać po lemersku.

Przyczynek do słownika lwowskiej gwary złodziejskiej.

W maju przeszłego roku przypadkowo udało mi się zapisać we Lwowie od czeladnika bronzowniczego K. J. kilkadziesiąt słów tajnej gwary lwowskich uliczników i złodziei, które ze względu na to, że większa ich część była dotychczas nieznaną, podaję niżej.

Nie zapuszczając się w ściśle filologiczne badania pojedynczych wyrazów, do czego nie uważam się dostatecznie przygotowanym i powołanym, pozwoliłem sobie tylko porównać je, celem ułatwienia pracy przyszłym badaczom, z dwoma słownikami tej samej lwowskiej gwary ks. Felsztyńskiego i p. Kurki, a także z ważniejszymi słownikami tajnych gwar innych słowiańskich narodów, o ile ostatnie były mi znane i przystępne. Naturalnie, porównania te mogły być tylko powierzchowne i fragmentaryczne, dlatego interesujących się bliżej tą kwestyą odsyłam do znanych bibliograficznych przeglądów: prof. V. Jagića. *Die Geheimsprachen bei den Slaven.* (Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Bd. 133, Abth. 5), prof. D. J. Sziszmánowa (Sbornik za narodni umotvorenija, nauka i knižnina, Sofía 1895, t. XII, od. 2, str. 15—50.) i P. K. Simoni (Izwestija otdjelenia russkawo jazyka i słowiesnosti Imperatorskoj Akademii Nauk, 1896, t. I. cz. 2, str. 427—434).

Literatura.

Wiadomość o języku boszańskim^{)} w Galicyi*, do uzupełnień słownika Lindego napisał ks. Henryk Felsztyński, Lwowianin. Rękopis Biblioteki im. Ossolińskich we Lwowie nr. 1466. 4. kartki in 4°. — Cytują w skróceniu: Bos.

Słownik mowy złodziejskiej. Zebrał Antoni Kurka Wydanie drugie, Lwów, 1899. str. 55 in 32°. — Skróc.: Kur.

*) »Lwowscy i wogóle galicyjscy złodzieje — wyjaśnia ks. Felsztyński we wstępie do swej »Wiadomości« — nazywają swój fachowy język, w którym się porozumiewają, boszańskim, od warszawskiego bandyty Bosana, tegoż języka twórcy«. O ile to wyjaśnienie jest filologicznie i historycznie prawdziwe, sądzić nie mogę, dziś jednak nazwa ta, zdaje się, już nie istnieje, a język swój lwowscy złodzieje nazywają z niemiecka lemerskim.

V. Jagić: *Die Geheimsprachen bei den Slaven*. 1896. (Jak wyżej). Skr.: Jag.

K. Studynskij: *Lirnyki*. Lwów, 1894. — Skr. Stud.

V. Hnatjuk: *Lirnyki*. (Etnograficzny Zbirnyk t. II.) Lwów 1896. — Skr.: Hnat.

Wjestnik Imperat. Russk. Geograficzeskawo Obszczestwa. 1857, t. II. — Skr. Wjestn.

Izwjestija otd. russk. jaz. i słowesn. Imp. Akademii Nauk. 1897—1899. Skr.: Iz w.

Żiwaja Starina. Periodiczeskoje izdanie Otdjelenia Etnografii Imper. Russk. Geograficzeskawo Obszczestwa. 1890, t. I. — Skr.: Ż. St.

Kiewskaja Starina. 1889, t. XXVI, i 1890, t. XXIX. Skr.: K. St.

Sbornik za narodni umotvorenija, nauka i kniżnina 1895, t. 1895, t. XII. i 1900, t. XVI-XVII. — Skr.: Sborn.

Zorja, Lwów, 1886.

Wisła, t. VI, 1890.

Lud, t. V, 1899.

ándrus — ulicznik, drab, baciarz; = złodziej, Kur. 7; = złodziej uwięziony, Bos. 2 v; = brat, małorus. Hnat. 9; jandrus — brat, małorus. Zorja, 239, KSt. XXVI, 708; andre — kryminalnik, bułgar. Sborn. XVI-XVII, 872; andrea — żyd, bułg. ibid. 845.

badyle — włosy; wasilki, ofen. Wjestn, 96; welisołk, wisiułki ofen. Jag. 8.

bałtacz — żyd.

binia — prostytutka; = Bos. 2; = dziewczyna, Kur. 8; bija — dziewczyna, bułg. Sborn. XII, od 2, 40.

blat być — siedzieć cicho; = zgadzać się na coś, Kur. 8;

blat — swój, należący do towarzystwa, Bos. 3 v.

boms — chleb. V. zumer.

bośnia — szpital; = Kur. 8.

browar — piwo.

cep — chłop; = Kur. 8.

handryczyć się — kłócić się, sprzeczać się.

chodak — pulares; = Kur. 9.

cukiernię mieniać — cierpieć biedę, być głodnym; cukier mieniać, Kur. 9.

dekować — ukrywać, chować; z niemieck. decken.

dolina — kieszeń; = Kur. 10, Bos. 3; doly, czesk. Jag. 3.

dziaknąć — dać; dziakować, Kur. 10; diakatj, ofen.

Jag. 16.

dzięcioł — moneta 10-centowa

empla --- jabłko; może z niem. Apfel.

faksy strugać — robić awanturę.

ferniak — nos; = Kur. 10.

filać — zmieniać, pchać, = pchać, Kur. 11; = całować,

Bos. 2 v.

filicha — chustka; felicha, Bos. 3;

fino — dobrze.

frajer — dureń; = obcy, Bos. 3 v.

fras mieć — tęsknić, smucić się, zazdrościć.

fujara gra — dobrze się powodzi.

fuń-ia — zarozumialec.

gapować — patrzeć.

gapuś — szpieg, denuncyant.

gawruk — pan; = Kur. 11; porówn. Jag. 2; kawruk, Bos. iv; gawrij, młr. Stud. 24, Zorja 238. kawrij młr. KSt. XXVI, 705; kywrij, młr. Hnat. 12; kawrój, młr. KSt. XXIX, 127; kowrój, białorus. ŻSt. 13. kaurój, brus. Izw. 1897, II, 346; kawér kawrjak, kawrýn, wielkorus. Izw. 1898, I, 252 i chowrjak, ofen. Izw. 1899, I, 281, Wjestr. 95.

gawruczka — pani; kawruczka, Bos. iv; gawrijka młr. Stud. 29; kawrijka, młr. KSt. XXVI, 705; kywrijka, młr. Hnat. 12; gawriicha, młr. Zorja, 258; kowraicha, brus. ŻSt. 13; kawricha, wrus. Izw. 1898 I, 252; chowrejka, ofen. Izw. 1899, I, 281, Wjestr. 95.

geleigale — łóżko, v. leżańsko.

głowa — korona (moneta).

graby — ręce; grabie, Bos. 2 v; grabyłki, brus Izw. 1897, II, 345; grablich; petersb. Izw. 1899, III, 1069.

grzebło - grzebień.

hasać — tańczyć.

hatrak — agent policyjny; chatrak, Kur. 9. Bos. iv.

hawirka — dom; hawira, Kur. 12.

hip — szturchaniec, v. zec.

hopy — pieniądze.

jańcio — policyant, stójkowy; = żołnierz, Kur. 13.

jarzączko — ogień; jarzączka — zapalka, świeca, Kur.

13. Bos. 2.

juchcić — kraść; = Kur. 13; juchczatj — dostawać, otrzymywać, ofen, Jag. 65, Wjestn. 101, Izw. 1899, I, 282.

jura sunać — kłamać, bałamucić; jur strugać, Kur. 13.

juszka — krew.

kaban — stróż domu; szymon, Kur. 24.

kablaj — żyd; kudłaj, Bos. 2; gudłaj, młr. Hnat. 11.

kamfúła — strażnik więzienia; straguła, Kur. 22, 39.

kanarek — żołnierz od artylerji.

kanioly — spodnie; kaniola — czapka, Kur. 13; kaniała — kapelusz, Bos. 3.

kant wsunąć — nabić, pobić.

karabin — towarzystwo.

kimać — spać; = Kur. 14; Bos. 2; kimaty, młr. Zorja, 238, Stud. 52, Hnat. 12; kimać, wrus. Izw. 1899, I, 279, IV, 1390, Wjestn. 102; kimać, brus. ŽSt. 15; z grec. κειμάω.

kinal — nos; szlisak, Kur. 23.

kipi — kapelusz; = twardy kapelusz, Kur. 14. v. krysa.

kitelésio — dziecko.

kity naciągać — umierać; kity zawalić, Kur. 14.

kławy — przystojny, ładny; = Kur. 15, Bos. i v; kławyj — dobry, ładny, młr. Zorja, 238, Stud. 33, KSt. XXVI, 705; kławy, czesk. Jag. 3; klówyj, brus. i wrus. Izw. 1897, II, 346, 1898, I, 261, 1899, I, 279, III, 1073, Wjestn. 104; chlaboj, chlabyj, — wielki, ofen. Wjest. 95, Jag. 78.

klipa — tłum. zbiegowisko.

kłapaczki — twarz, usta.

knydła — wyraz pozdrowienia, jak np. »serwus« i t. p.

kolésio — szupas; kółko, Kur. 15.

kołomyjka — służąca, dziewczka.

konsumować — jeść (łacin.). V. pitruniać.

korcz von knydel — stary kolega.

kot — kochanek.

kotycha — kochanka.

kowal — oficer.

kropić — bić.

krysa — kapelusz; kryse — miękki kapelusz, Kur. 15.

V. kipi.

kumać — rozumieć, umieć; = Kur. 16, Bos. 1 v; skúmyty, młr. Stud. 41, KSt. XXIX, 127; kúmati — kraść, słowen. Jag 35. kurjerem na ścieżki — iść pieszo w drogę.

lach (nieodm.) — śmiać się; łachować, Kur. 26; łachmónitsa, wrus. Izw. 1899, IV, 1394.

lembérski — lwowski, złodziejski; = Bos. 1, Kur. 16.

leżańsko — łóżko. V. geleigate.

łapucajnia — policja.

łopúchy — buty, buciki; = Kur. 17; = młr. Zorja, 238, Stud. 36; = ofen. Wjestn. 102, Jag. 67, 72; opúchy, Wisła, 153; łapuchí, młr. KSt. XXIX, 128.

maćko — żołądek, brzuch; maciek, Kur. 17.

maga — bitka.

magi sunąć — bić.

manietta — ubranie; maniata — koszula, Kur. 17, Bos. 3;

manatja — bielizna, manatka — koszula, młr. KSt. XXVI. 706.

míglanc — mały chłopiec; mikrus, Kur. 18.

morowy — dzielny, silny, mądry.

multum — dużo (łacín.).

nafta — wódka.

napuszczać — kłamać, oszukiwać.

nura urządzić — uciec; fuga urządzić, Kur. 11.

nykać — szukać.

pałkarz — strażnik cłowy.

pasażer — żąb.

pazornik — szewc.

pietra mieć — bać się.

pitrúniac — jeść; trusiać, K. 25. V. konsumować.

pluskwa — awantura, napaść; = złość, zaczepka, Kur. 20; porówn. Lud, V, 376.

pulać — sprzedawać; = Kur. 21; propulatj, ofen. Wjestn. 101.

sikóra — zegarek; — Kur. 22, Bos. 3. Wisła 153; kana-
rójka, petersb. Izw. 1899, III, 1072.

spalić się — ustąpić się.

spust — potrawa, wikt.

spuszczać do królestwa — jeść.

szabrować — kaleczyć; szabry — złodziejskie narzędzia
do włamywania się, Kur. 23.

szłapak — żołnierz od piechoty.

sznat — prędko.

szparga — dobry interes, zysk.

sztamy trzymać — żyć w zgodzie

sztep — podejrzenie; sztemp — czyn karygodny, Kur.
24; sztympf — obwinienie o przestępstwo, Bos. 2 v.

sztep trzymać — zmylać, łudzić podejrzenia.

sztyce — nogi; fis y, Kur. 11.

szurnać — uderzyć.

szwicować — siedzieć w areszcie; może z niem. schwitzen.

taskać — prowadzić; = nieść, Kur. 25. V. trugać.

tremę mieć — bać się.

truć — pić.

trugać — prowadzić; tragati — nieść, słowen. Jag. 31,
z niem. tragen. V. taskać.

urągać — narzekać.

węgorz — łańcuszek od zegarka.

wickúra — szpital weneryczny; = wyżyna, góra, strych,
Kur. 25.

wpaść do młyna — wpaść w zasadzkę; brać do młyna —
zdradzić, zawikłać w sprawę, Kur. 8.

zec — szturchaniec. V. hip.

ziapać — klócić się, pyskować.

zumer — chleb; sumer, Kur. 23; somer, Bos. 2 v; sú-
mar, sumak, súmarja, ofen. Jag. 61, 2, Wjestn. 103; może
z tureckiego somun lub greck. *φουί*, Jag. 2. V. boms.

żywrać — mówić, gadać; siwrać, Kur. 22; séwratj
ofen. Wjestn. 97; siwraty — wiedzieć, KSt. XXVI, 707.

Lwów, w Styczniu 1901. r.

Julian Jaworski.

